

VILANOVA A TRAVÉS DEL MÚSICA

RESUM

Un repàs detallat a les persones i diversos els gèneres literaris que, al pas del temps i els costums, han configurat un aspecte significat de la història cultural vilanovina de la darrera centúria.

ABSTRACT

A detailed review of people and several musical genres that, through time and habits, have shaped an outstanding side of Vilanova's cultural history in the last century.

Algú m'ha preguntat si és important la música per fer-ne història? I tant que ho és. Jo diria que és la principal manifestació de totes les cultures dels pobles des de la més remota edat de la humanitat. La música és un art tan antic com l'aparició de l'homo sapiens, que saltant i corrent per selves i muntanyes, amb crits guturals de joia o de dolor, donant cops de peus i mans en el seu contorn, inventà el ritme sonor i els sorolls combinats dels quals deriven la dansa, el cant i la música. I la música és l'únic llenguatge abstracte amb què tothom pot entendre's i comunicar-se establint un diàleg constant sense paraules. La música és la màgia que ens trans porta a un univers invisible de sentiments, de passions, de reflexions espirituals, del goig de viure o de la conformitat de morir. A través de la Música podem sentir la serenitat, la bondat, la fe i també el neguit sensual i la serena bellesa. I també ens pot excitar els instints més perversos amagats en el fons de les persones. Històric i comprovat és que el diabòlic personatge de l'esquizofrènic Adolf Hitler es tancava en una cambra, solitari, escoltant música nacionalista germànica de les llegendes mitològiques exaltades, glorioses i triomfals del wagnerisme, abans d'emprendre les seves criminals accions contra la humanitat. I també és nefasta la música de les marxes militars, engrescadores, que inviten a les batalles, a la guerra, a la destrucció de l'enemic. Així és que la música és important, molt important. Per bé i per mal. Cal saber escollir el millor!

I jo pregunto: a qui, en la vida, en un moment donat, una simple cançó, una melodia, unes notes d'un ball antic, no li recorden uns moments gairebé oblidats d'un fet feliç o també de tristesa o melangia? Per algun motiu la música és part principal de les cultures i civilitzacions més antigues fins als nostres atabalats dies, en què a totes hores estem envoltats, bombardejats per tota classe de músiques mecàniques, cultes o populars, antigues o modernes, bones o dolentes..., desgraciadament més dolentes que bones.

Però iniciem ja el tema escollit per a aquest treball meu que vol intentar fer un examen breu del panorama musical viscut a la nostra penedesenca ciutat de Vilanova i la Geltrú en el

transcurs del segle actual que s'està esgotant a punt de donar pas a l'any 2000, inici d'una nova era, plena d'incògnites i de grans il·lusions de tota mena.

Per tenir una idea de l'ambient cultural, més concretament en l'àmbit musical, vilanoví en néixer el nostre actual segle XX, ens caldria donar una mirada, encara que sigui lleugera, a com era la Vilanova dels darrers anys del XIX. Tinguem per segur que bona part dels 11.856 habitants vilanovins visqueren amb il·lusió el naixement d'un esperançador i millor nou segle. Exactament com ara nosaltres amb una gran Vilanova de 50.000 habitants, també il·lusionats i esperançats pels grans invents i novetats que s'esperen per al nou segle XXI, almenys per a les noves generacions, que són les que en faran la història.

Els homes i les dones de 1900 eren hereus d'uns finals de segle també transcendents en tots els ordres de la societat vilanovina. Es vivia un progrés derivat d'una rica etapa, la dels "indians", del seu dinamisme emprenedor i de la transformació de la vila pagesa i marinera en una futura ciutat industrial i comercial.

Culturalment també el segle XIX ens deixava una gran riquesa creadora intel·lectual i artística. La llarga etapa del romanticisme havia capgirat tots els conceptes socials existents fins a la Revolució Francesa. Havia nascut una nova classe emancipada dels poders de la noblesa dominant i s'havien iniciat els camins de la creació lliure, personal, amb expressió del propi sentiment, de la pròpia personalitat, del jo intransferible amb tota la seva grandesa o misèria. El romanticisme havia establert els principis de la pròpia llibertat creadora. Poesia, literatura, arts, música, bellesa, sentiments, sensualitat, felicitat i sofriment. Tot ho capgirà. L'art i molt especialment la música deixaren de ser un privilegi de les corts reials, i el músic de ser un criat al servei dels gustos del seu amo i senyor. Els compositors crearen lliurement la música d'acord amb els seus sentiments. Mozart s'alliberà de la tirania de l'arquebisbe-sobirà de Salzburg i Beethoven, Schubert, Mendelshon i tots els grans músics ens deixaren el seu propi llegat personal. Així nasqueren l'òpera i els concerts públics. La música fou per al poble i els compositors, directors i intèrprets, artistes al servei de tota la humanitat.

També Vilanova conegué amb esplendor el romanticisme poètic i literari. Recordem el seu precursor, l'excel·lent poeta Manuel de Cabanyes, el vibrant accent romàntic de tota l'obra poètica, literària i dramàtica de Víctor Balaguer o els noms, alguns dels quals fins i tot foren influents en la vida cultural barcelonina, de Francesc de Sales Vidal, Magí Pers i Ramona, Joan Poch, Manuel Almirall i Albà, Antònia Inglada i Roig, la musa adorada, inspiradora del trist romanticisme fatal de la poesia n. XI dels *Preludios de mi lira* de De Cabanyes. I en podríem citar molts més. Musicalment, durant el segle XIX Vilanova fou una vila privilegiada. L'activitat fou intensa. Músics instrumentistes de tota classe, mestres de capella, directors d'orquestra, pedagogs notables i compositors de bona música tan religiosa com profana. Recordem noms importants com Joan Antoni Nin i Serra, musicòleg i compositor, Magí Sans i Bertomeu, Jaume Puig i Torrent, Emili Guasch i Torrents del Mar, Antoni Urgellès i Granell i moltíssims més que podríem esmentar. Vilanova fou pionera en la formació d'una entitat coral seguint els postulats socials i artístics del músic Anselm Clavé. El 1861 es fundà la societat coral la Unió Vilanovina amb un llarg historial d'actuacions, sempre en constant superació, dirigida per bons mestres, que durà fins l'any malaurat de 1936, en què esclatà la insensata bogeria de la guerra.

També Vilanova, des de l'any 1877, tingué el primer ateneu presidit pel gran patrici Teodor Creus i Coromines. El 1880 es creà un segon ateneu. L'any 1882 les dues entitats signaren un pacte d'unió donant pas a un sol ateneu, amb el nom d'Ateneu Vilanoví, que al llarg de la seva existència tingué una transcendental missió en la formació cultural de moltes generacions de joves vilanovins. De l'Ateneu sortí gent que destacà en els camps de les ciències i de les arts. La música hi tingué un lloc preferent. Jo mateix, musicalment, amb bons professors hi vaig aprendre solfeig, teoria superior, primers coneixements d'harmonia i tota la carrera elemental dels set cursos de violí. Aquesta magnífica institució cultural i d'ensenyament també fou víctima de la incultura i la intolerància dels elements franquistes i el 1939 fou clausurada i espoliada. Encara avui hem de lamentar el gran buit cultural que deixà en desaparèixer.

Cal recordar que la Vilanova del final del segle XIX, amb un cens d'11.852 habitants comptava amb un ventall de músics més o menys professionals que superava més de seixanta instrumentistes. No cal comentar-hi.

El vell segle XIX s'acomiadà amb un dels més extraordinaris esdeveniments musicals mai celebrats a la nostra vila. El 24 de setembre de 1899 visità Vilanova el ja famós i emblemàtic Orfeó Català, fundat el 1891 per l'insigne músic Lluís Millet. La rebuda que en aquella avinentesa els vilanovins tributaren a la gran massa orfeònica tan representativa de la nova Catalunya cultural i les demostracions d'entusiasme que es produïren durant el concert, el gran dinar de germanor i l'acomiadament que massivament els vilanovins els feren, van ésser apoteòsics, com recorda molt bé el cronista i escriptor Antoni Pujol i Bernadó al *Diario de Villanueva y Geltrú*. A més hi publicà una curiosa fotografia dels orfeonistes, amb la senyera alçada, davant del significatiu edifici de la Biblioteca-Museu Balaguer. I també un retrat del jove fundador i director de l'Orfeó, el mestre Lluís Millet.

Amb aquest gran llegat musical del segle XIX, arriba amb joia i resplendor el novell segle XX, amb auguris d'una continuïtat i unes perspectives cada vegada més dinàmiques i riques en el món de la música local vilanovina.

A partir d'ara és quan hem de parlar d'un joveníssim músic, menut d'estatura, bellugadís i nerviós, d'aspecte i tarannà romàntic i bohemí..., gran americana de vellut, ampla llaçada per corbata i ampli capell de feltre a l'estil dels artistes i poetes barcelonins, seguint la moda dels costums importats de París. Aquell jove músic, de nom Francesc Montserrat i Juncosa, fou amb el temps el popular mestre, hereu i últim representant d'aquelles extraordinàries generacions de músics del segle XIX. El mestre Montserrat, que omplí més de cinquanta anys de vida musical amb dedicació total a la seva professió, fou l'últim dels músics vilanovins que en diem "músic complet", pianista instrumentista, director de bandes i grups de cambra, director d'orfeons, cors i caramelles, compositor de música religiosa, profana, ballables, marxes i sarsueles i eficaç professor de centenars de vilanovines i vilanovins, alguns d'ells amb noms destacats en el món de la música.

Francesc Montserrat i Juncosa nasqué el 4 de març de 1877. Des de molt menut demostrà una gran afició a la música. En les taules de marbre del cafè regentat per la seva família ja jugava a tocar el piano amb unes imaginàries tecles pintades al blanc del marbre. I s'embadalia escol-

tant els concerts, espectacles musicals i sarsueles. Des dels quatre anys aprengué els primers estudis musicals de solfeig i piano amb mestres vilanovins. Als dotze anys ja tocava el piano amb naturalitat i bon gust. Decidit fermament a ser músic, la família el portà Barcelona a casa d'uns parents perquè ingressés al Conservatori del Liceu, on estudià a les ordres d'un dels millors professors de piano d'aquells temps, el mestre Vidiella. També un cosí seu l'inicià en els estudis d'harmonia, composició i instrumentació. A Barcelona, el jove inquiet Montserrat conegué des del cinquè pis del Gran Teatre del Liceu l'explosió revolucionària del wagnerisme amb les noves teories de l'art total en l'espectacle d'òperes i les seves influències en la música europea, creant el nacionalisme pragmàtic i postromàntic germànic, al qual seguirien molts altres nacionalismes musicals. Al jove vilanoví, impetuós i amb idees progressistes, l'impressionà fortament aquella torrentada de les noves idees de l'estètica musical wagneriana com a reacció a la marcada decadència del lirisme ensucrat de l'òpera i la música imperant italiana. Montserrat prengué part en aquelles exaltades discussions del cinquè pis liceista provocades per wagnerians i antiwagnerians. Era tanta la passió d'uns i altres que moltes vegades arribaren gairebé a la violència agressiva.

Acabats els estudis, Montserrat retornà a Vilanova, disposat a treballar intensament en tots els camps de la música. Des dels primers concerts com a director, el jove mestre oferí als vilanovins les primícies d'aquell dens cromatisme harmònic dels millors fragments del *Tannhauser*, *Parsifal* o *Sigfrid* quan encara aquestes partitures i tota la música del compositor alemany eren desconegudes en la majoria de les poblacions catalanes.

Francesc Montserrat fundà a primers de segle l'exemplar associació Amics de la Música i la seva nombrosa orquestra simfònica amb la qual el jove director donà a conèixer als vilanovins les obres més famoses dels grans compositors de tots els temps, la música dels compositors locals com l'Antoni Urgellès i també obres pròpies. Els concerts de l'orquestra eren alternats per concerts de cambra o recitals amb instrumentistes de renom com, per exemple, l'actuació de les dues celebritats mundials, el violinista belga Mathieu Crickboom i el nostre incomparable pianista i compositor Enric Granados. Montserrat pianista fou un excel·lent creador de milers de combinacions i improvisacions, animador del cinema mut. Director i pianista d'orquestrines de ball dels carnivals vilanovins, aquells famosos balls de gala i de mantons (amb vint músics) celebrats fins al 1936 a la gran sala del Teatre Artesà de la Rambla, malauradament desaparegut per la insensatesa o l'amagat incentiu d'interessos econòmics de certs poders fàctics. El mestre Montserrat també fou director de l'històric cor de la Unió Vilanovesa, l'Orfeó Vilanoví, i de grups de caramelles, espectacles de "varietés" i temporades de sarsueles als teatres Tívoli, Apolo i del Bosc. Als anys trenta dirigí la part artística i musical de la gran agrupació Els Amics del Teatre i de les Arts, formada en la totalitat d'artistes de teatre i cantants "amateurs" vilanovins. L'any 1937, en plena Guerra Civil, fundà la primera Escola de Música Municipal vilanovina, de la qual en fou director i professor. Reconeguda per la Generalitat republicana, fou indignament clausurada per les autoritats franquistes en acabar-se la Guerra. El mestre fou empresonat i denunciat com a personatge perillós, "rojo-separatista". Quatre anys més tard fou reivindicat de totes les acusacions anteriors per tal de formar una banda de música dins la secció d'Educación y Descanso i reprendre una certa activitat musical, desapareguda des de l'any 1939. El mestre agrupà, en principi, els deu o dotze músics en actiu i, amb tenacitat, entusiasme i treball, Montserrat anà recuperant nous elements i formant nous joves músics fins a tenir una agrupació solvent que arribà a tenir una quarantena d'instrumentistes. La banda desaparegué en morir el mestre l'any 1954. No pogué subsis-

tir per la manca d'un mestre director que pogués ser el substitut per dirigir una agrupació musical de notable qualitat. S'acabaren deu anys d'actuacions de la banda en festes oficials, festes populars i més de 140 concerts públics gratuïts amb una àmplia programació d'obres de grans compositors, fantasies, òperes i sarsueles, etc. El mestre Montserrat havia realitzat un bon servei a Vilanova per recuperar un normal desenvolupament de la vida musical, després de la bogeria guerrera. En morir el mestre Montserrat també desaparegué el seu grup de cambra Trio Montserrat, una modèlica agrupació, que també tingué una durada de vuit o deu anys, formada pel mestre al piano, Josep Rovira, violí, i Enric Pascual, violoncel; tres instrumentistes de primera classe que obtingueren molts èxits i excel·lents crítiques. A part de les actuacions a Vilanova, també triomfaren en ciutats com Sitges, Vilafranca del Penedès, Reus, Valls, el Vendrell, Balaguer, Lleida, entre altres. Entre concerts i altres actes musicals de caràcter privat i familiar, realitzaren 263 actuacions. Mai més hem vist a Vilanova una agrupació de cambra de la qualitat del Trio Montserrat, que tingué un renom guanyat amb treball, estudi constant, serietat i responsabilitat. El mestre Montserrat exercí el seu treball de professor de música, piano i cant durant més de 50 anys. Milers d'alumnes que seguiren el camí de la música sota el seu guiatge. Tingué una alumna digna de mencionar ja que fou una gran promesa per al món de l'òpera, frustrada també la seva carrera per la guerra. Fou una simpàtica i bonica vilanovina, la soprano Monsterrat Miró.

Francesc Montserrat també es dedicà a crear música, encara que les seves partitures no foren molt nombroses. Ell mateix confessava que era bastant mandrós per escriure bona música. Música religiosa –recordo un *Panis Angelicus* deliciosament emotiu–, balls, obres per a piano i cant, marxes, fantasies orquestrals i, per al teatre líric, l'opereta *Por los aires* i una pantomima en un acte, *L'estrella de la faràndula*.

A part de la seva carrera professional, Montserrat organitzà qualsevol esdeveniment de caire cultural o social de les entitats, societats i organismes públics o privats, sempre al servei del millorament cultural de la seva Vilanova que tant estimava. Avui dia el seu nom solament és recordat per l'Escola de Música Municipal Francesc Montserrat. La seva memòria es mereix molt més.

La intensa activitat musical del mestre Montserrat fou compartida durant les primeres dècades del segle fins al 1936 per altres músics veterans com Josep Planas, pianista, director i compositor; Emili Guasch, organista i compositor; Josep Escofet, director de cors i orquestrines de ball; etc. Podriem anomenar-ne alguns altres més, bons instrumentistes professionals. Fou una gran època d'esplendor per la música que es desenvolupava amb normalitat i regularitat celebrant concerts, recitals, festes musicals diverses, concerts corals i simfònics, a part de les temporades constants de sarsuela i òpera. Cada entitat recreativa o cultural tenia el seu espai musical. L'Ateneu Vilanoví, el Centre Català o Casal Catalanista, la Unió Vilanovesa, el Centre Federal Republicà, l'Orfeó Vilanoví, la Grècia Grogga, el Sindicat de Músics i altres que segurament em deixo. També cal recordar la magnífica tasca que realitzà l'Orfeó Cossetània del Casal Catalanista, fundat l'any 1931 i dirigit pel mestre Manuel Bosser, un músic de gran experiència en la direcció del cant orfeònic que portà a alts nivells els nombrosos orfeonistes vilanovins fins a situar-lo com un dels millors del país. I juntament amb l'Orfeó, els dos grups d'esbarts dansaires, l'adult i l'infantil.

L'any 1929 se celebrà a Vilanova la III Exposició d'Art del Penedès, un certamen que tingué un relleu cultural i artístic d'alt interès, no solament a la nostra comarca del Garraf, sinó que

despertà l'admiració del món cultural de Barcelona i de tot Catalunya. L'exposició fou acompanyada de molts altres actes culturals, conferències, col·loquis, concerts, festivals artístics, socials i esportius. Els actes musicals tingueren un important relleu. Un gran concert simfònic amb més de trenta músics dirigit pel mestre F. Montserrat, un extraordinari festival de música, cant i poesia, un festival de sardanes amb l'actuació de les dues millors cobles d'aquells temps, la Cobla Barcelona i la Cobla la Principal de la Bisbal. Música de cambra a càrrec d'un trio de coneguts músics vilanovins, tots professionals instal·lats a Barcelona: Emilia Miret, piano, Antoni Escofet, violí, i Amadeu Recasens, violoncel. I un inoblidable recital del que ja era famós violinista i compositor, l'il·lustre vilanoví Eduard Toldrà el qual, juntament amb l'esmentada pianista Emilia Miret, oferiren un recital sensacional: la *Sonata en re núm. 1* de Beethoven, la cèlebre *Sonata* de Cèsar Franck i els deliciosos i poètics *Sis sonets per a violí i piano* de Toldrà. Aquell recital del 21 de novembre de 1929 l'he recordat sempre i continuaré recordant-lo el temps que em resta de vida. Jo, un adolescent de tretze anys, seduït per la música i estudiant el segon curs de violí, escoltant l'art seductor i emocionat del violinista vilanoví juntament amb la riquesa melòdica i harmònica dels *Sonets*, ja per sempre més vaig quedar encadenat per la màgia de la música.

També per aquelles dècades, Eduard Toldrà actuà diverses vegades davant dels vilanovins. Com a violinista actuà en diferents recitals i concerts col·laborant amb l'Orquestra dels Amics de la Música que dirigia el mestre Montserrat. Els anys 1918, 1919 i 1920 Toldrà portà a Vilanova el seu admirable grup de corda Quartet Renaixement, considerat el millor grup de cambra de tot l'Estat espanyol i valorat altament a diversos països europeus. El 1926 els vilanovins li oferiren un gran homenatge en reconeixement dels seus mèrits com a violinista i compositor. Ja hem esmentat la seva col·laboració en l'exposició d'art de 1929. Toldrà també prengué part en diferents festivals i homenatges vilanovins, un d'ells dedicat al seu amic el mestre Montserrat.

L'any 1932 el Foment Vilanoví presentà un acte insòlit i mai vist a Vilanova. Una sessió de ballet a càrrec d'un jove vilanoví, que ja havia triomfat a l'escenari del Gran Teatre del Liceu de Barcelona. Era el que fou estel·lar artista del ballet clàssic i espanyol Joan Magriñà, uns anys més tard director de la Companyia de Ballet del Liceu. Un jove ballari, cosa gairebé escandalitzadora que un home es dediqués a la dansa en pla professional, en una època d'una societat conservadora, d'un ordre moral i unes idees immòbils, ja caducades a la resta d'Europa dels anys trenta.

En aquesta dècada dos esdeveniments del més alt nivell musical es realitzaren a Vilanova. L'any 1935, el Foment Vilanoví organitzà un concert a càrrec de l'Orquestra Pau Casals, que se celebrà al teatre del Bosc. Mai a Vilanova havia actuat una orquestra de noranta músics. L'èxit fou desbordant. Pau Casals dirigí amb la seva fermesa i dotes excepcionals de direcció Schubert (la *Simfonia inacabada*), Beethoven, Weber, J.S. Bach, R. Strauss, Wagner junt amb la sardana poemàtica *Trista* d'Enric Casals (germà de Pau Casals) i la suite *Lionor o la Filla del Marxant* de Toldrà, aleshores violí "concertino" de l'orquestra, i fou ell mateix que ens mostrà les dotes de futur de gran director en dirigir la seva composició. Engrescats per l'èxit del concert, l'any següent 1936, el Foment junt amb totes les entitats vilanovines i amb col·laboració de l'Ajuntament organitzaren un memorable acte de concert i homenatge dels vilanovins a Pau Casals. Sardanes per la cobla Barcelona-Albert Martí. Recepció solemne a l'Ajuntament amb presència d'autoritats, delegacions i societats amb llurs senyeres. Amb els vilanovins, l'alcalde del Vendrell, senyor Joan Ivern, i els consellers de la Generalitat honorables Ventura Gassol i Pere Mestres (aquest últim vilanoví). A

continuació, en comitiva i amb centenars de vilanovins, tingué lloc l'acte de descobriment de la placa que porta el nom de Pau Casals a la més tradicional plaça de la nostra vila. S'acabà l'acte amb el cant vibrant de la *Santa espina*, cantat conjuntament per l'Orfeó Cossetània i pel Cor de la Unió, acompanyats per la cobla de Barcelona i corejada per tot el públic amb visques a Pau Casals, al Vendrell, a Vilanova i a Catalunya lliure. I a la nit, el gran esdeveniment, cim de tota la història musical vilanovina del segle XX. Un teatre del Bosc radiant, ple de gom a gom i tothom vestit de gran gala. L'orquestra, meravellosa: la cinquena simfonia de Beethoven, el poema simfònic *Don Joan* d'Strauss, l'idil·li de *Sigfrid* i l'obertura d'*Els mestres cantaires* de Wagner i l'actuació magistral de Pau Casals, solista violoncel·lista de la bellesa serena i emotiva del famós *Concert en re major, per a violoncel i orquestra* de Haydn. Sensacional, inoblidable, impressionant el virtuosisme únic del millor violoncel·lista del món de tots els temps. Ovacions, visques, crits de joia unànimes amb una multitud que desbordà les 1.185 localitats del teatre, on a part dels vilanovins hi assistí una nombrosa representació comarcal penedesenca. Aquella nit de somni, transportats a un món de bellesa, de gaudi, de pau espiritual, poc ens pensàvem que ens estaven envoltant les ombres esfereïdores de la maldat de l'home, la brutalitat més indigna de la nostra història: el desencadenament, vint-i-tres dies després, dels horrors de la guerra civil que ens destrossà a tots, uns amb la mort física, altres amb la mort punyent de la moral i de totes les il·lusions. Tot acabat, tot ensorrat, tot destruït per la fúria del fanatisme i de la intolerància. A partir d'aquell fatídic 19 de juliol de 1936, la vida normal, les activitats ciutadanes socials i culturals establertes, tot quedà paralitzat o trastocat. Les entitats i societats més representatives continuaren, però la seva vitalitat i activitat ja no foren les mateixes, tot quedà somort, aturat, espantat, sempre amb l'ai al cor per la censura i el perill de tancament de l'entitat.

La música fou, potser, una de les poques activitats que lluitaren més per sobreviure, fins i tot avançar. En el període de la guerra, el mestre Montserrat amb el seu irrefrenable dinamisme treballà i obtingué el vist-i-plau de les noves autoritats per crear una Escola Municipal de Música, que no havíem tingut mai a Vilanova. Un alumnat de més d'un centenar de nois i noies tingué en el segon i últim curs de la seva existència, 1938-39. A l'Escola i també a l'Ateneu se celebrà algun concert o recital musical, sempre amb elements locals. Actes senzills, envoltats per la tristesa i la por. En qualsevol moment podien sonar les fatídiques sirenes d'alarma dels criminals bombardejors de l'aviació feixista, que més d'una vegada sembraren el terror i la mort a la nostra vila. En aquest ambient, com es pot comprendre, la gent no estava per gaires músiques i festes.

El malson de la guerra s'acabà, deixant un país completament destrossat, i començà el calvari de la postguerra amb totes les seves incerteses i misèries. Per tothom, però molt especialment per a les generacions de joventuts, s'obria un tenebrós túnel en què les dificultats de treball, les de la continuïtat d'estudis trencats, s'unien a un panorama de calamitats i misèries de tota mena. Els que retornàrem dels fronts de guerra o dels camps de concentració trobàrem una Vilanova sòrdida, trista, espantada, silenciosa, destruïda en part i paralitzada tota la vida social i cultural d'un passat molt pròxim, que els vilanovins havíem anat construint amb anys de treball i esforços de gent activa, homes i dones, enamorats de la nostra rambla, carrers, places, dels nostres camps, vinyes i sínies i de la nostra estimada mar Mediterrània, plena d'història, música i poesia. L'Ateneu Vilanoví, el meu Ateneu, on vaig aprendre a estimar la música, i la nova Escola de Música del Castell de la Geltrú, clausurats, requisats i espoliats com molts altres centres, institucions i societats culturals o simplement recreatives. Tots considerats subversius i contraris al nou règim fei-

xista. El seu delictes era el de propagar l'ensenyament i la cultura a totes les classes socials sota el lema de llibertat, tolerància i progrés. La majoria de la important plantilla de músics estava dispersada. El popular mestre Montserrat fou empresonat. Dels altres músics, uns havien desaparegut al front, altres visqueren la infàmia dels camps de concentració o l'esclavitud dels batallons de treballs forçats, altres l'exili. Els que quedaren amb vida i llibertat hagueren de deixar la música i buscar feines més productives.

Passats alguns anys, els més desoladors de la postguerra, petits grups, especialment de gent jove, entre 30 i 40 anys, i alguns veterans de la vida cultural d'avantguerra, s'anaren unint, celebrant reunions i tertúlies casolanes, gairebé clandestines. D'aquesta manera anà sorgint el desig i l'obsessió d'intentar organitzar diverses activitats artístiques, culturals i recreatives que, encara que controlades per la rígida censura instaurada pel règim, foren com la primera pedra d'una nova renaixença de les activitats públiques vilanovines, per poder sortir d'aquell túnel negre de la por i la ignorància en què es vivia. A poc a poc, sense presses, aquestes ànsies s'anaren manifestant i organitzant. Arreu del país la resistència passiva cultural estava en marxa, ferma, imparable. En l'àmbit de la música també es manifestà aquesta voluntat de ressorgiment. Fôrem uns quants amics del mestre Francesc Montserrat, quan aquest sortí de la presó i fou, en certa manera, rehabilitada la seva actuació honesta i honrada durant la guerra, que l'animàrem a treballar de nou per la música a Vilanova i lluitar per retrobar el seu passat esplendorós musical d'altres temps. Així s'iniciaren tertúlies casolanes en què fèiem sessions de música amb aquells històrics discos de pedra de 78 revolucions.

Més tard, amb el sensacional invent dels discos de llarga durada, els LP, les tertúlies musicals encara tingueren més interès. L'any 1943 es fundà la Banda de Música dirigida pel mestre Francesc Montserrat i es creà el grup de cambra Trio Montserrat, i la societat, aleshores anomenada Fomento Villanovés, organitzà uns concerts o recitals als seus salons. I fou l'any 1945 quan s'esdevingué l'acte més important musical des de l'any 1936. Fou el concert-homenatge al gran músic vilanoví Eduard Toldrà, amb motiu del seu nomenament com a director perpetu de l'Orquestra Municipal de Barcelona. Novament per primera vegada, Vilanova estigué a l'alçada de la seva tradició musical. Eduard fou proclamat fill il·lustre de Vilanova i al Teatre del Bosc, com en els vells temps dels concerts de Pau Casals, una multitud vibrà d'entusiasme. Més de 1.200 espectadors vilanovins i també bones representacions comarcals aplaudiren Toldrà i els músics de l'Orquestra Municipal de Barcelona. A partir d'aquest primer concert, Eduard Toldrà i l'orquestra anualment durant vuit anys actuaren a Vilanova. Toldrà presentà la col·laboració de notables pianistes vilanovins: M. de les Neus Miró i Gumà, M. Dolors Rosich i la joveneta Leonora Milà. L'última actuació de l'orquestra, dirigida pel mestre Rafael Ferrer, fou l'any 1963, en homenatge a Toldrà malauradament mort el 1962. A part d'aquests concerts de l'orquestra barcelonina, desapareguda la Banda de Música i mort el mestre Montserrat, els únics actes de concert continuaven celebrant-se esporàdicament en el Foment Vilanoví. Fou també un gran esdeveniment el que el Foment oferí en el centenari commemoratiu de la fundació de la societat. Un transcendental concert de l'Orfeó Català a l'església parroquial de Sant Antoni Abat. El temple s'omplí amb més de 1.500 persones amb seient o a peu dret, amb ovacions constants a l'Orfeó Català per tot el que significava musicalment i representatiu de la nostra personalitat nacional catalana. Però tot això era poc, ja que no existia una autèntica entitat dedicada a la música ni cap escola per ensenyar-la. Animat per amics músics i aficionats melòmans, com a comentarista i crític musical del set-

manari *Villanueva y Geltrú*, em vaig atrevir a publicar una sèrie de tres articles on cruament expressava la preocupació per la desaparició de la Banda de Música, del grup de cambra Trio Montserrat, la falta d'una escola de música i d'una entitat musical organitzadora i responsable de la vida musical vilanovina. Tinguí la sort i la sorpresa del resultat de la meua campanya davant les autoritats del moment. Els resultats foren la creació de la Secció Musical del Centre d'Estudis del Museu-Biblioteca Balaguer, una secció bastant independent dedicada a la divulgació musical i a enfocar tota la problemàtica musical. L'escola de música no fou possible obtenir-la de moment, encara que se'ns prometé una futura solució. Però això no es realitzà mai fins a l'any 1973, en què el Foment creà una semi-escola de música oberta a tots els vilanovins, amb ensenyament de solfeig, piano, guitarra i flauta. Aquestes classes de música foren l'embrió de la nova Escola Municipal elemental de música Francesc Montserrat de l'Ajuntament, que avui funciona esplèndidament amb un nombrós alumnat.

Del 1956 al 1974, durant divuit anys, la Secció Musical fou l'eix de tota l'activitat musical vilanovina, desenvolupant una important tasca de divulgació amb sessions de discos comentats, conferències, concerts i recitals. En total 164 actes, 67 sessions de discos, 15 conferències i 82 concerts i recitals, amb actuacions molt notables, algunes d'elles de gran prestigi i qualitat. Esmentaré alguns noms: Alicia de Larrocha, Pere Vallribera, Maria Vencells, Gerard Fremí, Armand Fluvià, pianistes; Henri Lewkowicz, Josep M. Alpiste, Eduard Bocquet, Domingo Ponsa, Adelina Pittier, Pavel Charvat, Ljudovit Glasl, entre altres, violinistes; Josep Trotta, Santos Sagrera, Jaroslav Chovanec, Karel Vik, violoncel·listes; Renata Tarragó, Narciso Yepes, Eugenio Gonzalo, Gunnar Lif, guitarristes. Altres solistes instrumentistes: Salvador Gratacòs, flauta; Rosa Balcells i Gille Herbert, arpistes; Gabriella Gentili-Verona, clavicèmbal. Orquestra del Conservatori del Liceu de Barcelona, orquestres de cambra Lluís Millet i Amics dels Clàssics, Agrupació de Cambra de Barcelona, Quintet de Vent de Barcelona, Quartet Pro Arte de Zagreb, Quartet de Corda de la Filharmònica Txeca, Novak Quartet de Praga, Quartet de Jazz Tete Montoliu, etc. Kun ie Imai, soprano japonesa; M. Rosa Barbany, Montserrat Aparici, Ana Ricci, entre altres cantants; Coral Sant Jordi, Coral Càntiga, Cor Madrigal, Agrupació Polifònica de Vilafranca del Penedès, Coral Santa Cecília, Orfeó Universitari de Barcelona, Orfeó de les Corts, etc. La Secció Musical també dedicà treballs a l'estudi, investigació i recerca musicals dels autors vilanovins i la salvació de la seva obra com, per exemple, un àlbum autògraf de les partitures dels cèlebres versets de Setmana Santa, del mestre de capella i organista Magi Sans. En la dècada dels seixanta, la Secció Musical, amb la col·laboració de l'Ajuntament i de la Diputació de Barcelona, organitzà per primera vegada els concerts d'estiu celebrats als jardins romàntics de Can Papiol. Foren un gran èxit per l'ambient d'aquell racó encantador a l'aire lliure amb el silenci de la nit. El Quintet de Vent de Barcelona, les delícies de la interpretació de Rosa Balcells, la millor arpista que hem tingut a Catalunya, i un fastuós espectacle de ballet amb l'actuació d'onze primeres estrelles (nou ballarines i dos ballarins) del Gran Teatre del Liceu de Barcelona, dirigit i amb coreografies de pur estil romàntic de Joan Magriñà, el vilanoví que triomfà en el món de la dansa.

Els concerts als jardins de Can Papiol tingueren continuïtat durant cinc anys consecutius. L'any 1955, la Secció Musical organitzà l'emotiu acte d'homenatge a la memòria del mestre Francesc Montserrat i Juncosa, en el primer aniversari de la seva mort. Diversos actes celebrats a la seva memòria coronats per un solemne concert de l'Orquestra Municipal de Barcelona dirigida per un emocionat Toldrà, gran amic de tota la vida del popular mestre Montserrat. I també el 1963

la Secció Musical organitzà els actes commemoratius d'homenatge a Eduard Toldrà, mort l'any anterior. I la gran Orquestra Municipal de Barcelona, creada per Toldrà, actuà per última vegada a Vilanova dirigida pel mestre Rafael Ferrer.

Amb l'impuls de les activitats desenvolupades per la Secció Musical, Vilanova conegué un llarg període de vida intensa musical a la nostra ciutat, amb bona regularitat de concerts i recitals, i sempre amb actuacions de grups de cambra i solistes de reconegut prestigi i bona qualitat. Això i una bona i selectiva programació donà el resultat de tornar el prestigi d'anys anteriors a la guerra, quan Vilanova era notable en l'àmbit de la música. La Secció Musical tenia el suport i l'assistència d'una mitjana de públic entusiasta d'unes 150 a 160 persones. Eren uns molt bons resultats en una Vilanova molt més petita que l'actual. Ja voldríem avui dia comptar amb aquesta mitjana d'assistència als concerts en l'actual Vilanova que s'ufana i proclama triomfalment la seva població que ja ha superat els 50.000 habitants. La situació de l'àmbit musical actual és molt diferent. Estem davant d'una greu crisi de suport als actes musicals a pesar de l'existència d'una Escola de Música que ratlla els 300 alumnes, d'una orquestra de cambra i de diverses corals, etc. Tot això no es veu per enlloc. Almenys en el camp de la música culta. Lamentablement!

La Secció Musical, com totes les coses, tingué un final. Era necessari afrontar nous projectes, noves activitats, noves realitzacions i donar pas a les noves joves generacions. L'alternativa fou donar pas a una delegació de les Joventuts Musicals de Catalunya. No sé per quins motius, tingué una vida curta, de quatre temporades amb uns vint actes musicals, però sense cap més altra activitat de les iniciades per la Secció Musical. Desaparegueren les Joventuts Musicals deixant novament un buit en l'àmbit musical vilanoví. Fou una gran llàstima. A Sitges ja fa més de 25 anys que les Joventuts Musicals funcionen esplendorosament.

Poc temps després, sorgí una entitat privada promotora de concerts, que semblava tenir molta empena amb projectes d'actuació per tot Catalunya. Igualment tingué una vida de tres o quatre anys més, però també plegà. I és que la música no és cosa de negocis.

Aleshores l'Ajuntament, a través de la regidoria de Cultura, es féu càrrec d'organitzar la vida musical vilanovina, que en els últims anys ja anava perdent interès per al públic iniciant l'aguda crisi que actualment patim. L'Ajuntament centrà tot l'interès de les activitats musicals organitzant uns Festivals Internacionals d'Estiu, ja que en la dècada dels vuitanta s'havia posat de moda fer festivals o semi-festivals per infinitat de ciutats o viles importants de Catalunya. Els Festivals d'Estiu vilanovins foren interessants, pels actes de concert i també per la diversitat de cursos de perfeccionament instrumental dirigits per professors molt notables. Foren unes activitats musicals estiuenques atractives i a la vegada amb un bon contingut de qualitat. Aquesta activitat musical, però, quedava sobtadament trencada amb un buit enorme durant la resta dels mesos de l'any. I això no és bo per a un públic aficionat que necessita unes activitats constants i regulars del que li agrada. Els Festivals duraren vuit anys.

La falta de recursos econòmics en féu insostenible la continuïtat. El 1987 se celebrà l'últim Festival d'Estiu. Mentrestant s'havia creat l'Escola Municipal de Música Francesc Montserrat; l'Orquestra de Cambra del Garraf començà els seus concerts, alternats amb altres actuacions del Grup Instrumental de la Geltrú; també ressorgí l'històric Orfeó Vilanoví, altres grups corals i ins-

trumentals i l'actuació de joves músics i cantants. Es realitzaren de manera esporàdica i desorganitzada concerts o recitals al teatre Principal als jardins romàntics de Can Papiol, al pati del castell de la Geltrú, amb notòria mancança de qualitat i, el més trist, amb cada vegada menys públic assistent.

El 1995 se celebrà el centenari del naixement d'Eduard Toldrà. L'acte que hauria pogut ser un esdeveniment artístic musical, es desenvolupà d'una manera grisa, irregular amb mostres evidents de desconeixement de la gran personalitat d'aquest vilanoví il·lustre, un dels millors músics catalans del nostre segle. Quedaren moltes assignatures pendants.

Després vingueren els Festivals Toldrà. Els primers, del 1990 a 1994, començaren amb un nivell d'interès i qualitat, destacant l'actuació de l'Orquestra Ciutat de Barcelona, avui Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya. A partir de 1996 i 1997, decaigueren amb una falta manifesta d'organització, manca de qualitat, poc atractiva la programació i pobra propaganda d'efectes nuls, i sense la presència de l'Orquestra Simfònica de Barcelona. Regna una total desorientació i els concerts són poquíssims, irregulars. Algunes vegades massa seguits, altres amb llargs intervals sense res.

Una altra ocasió de celebrar un centenari d'un músic vilanoví molt important del segle, XIX, Antoni Urgellès, ha estat un fracàs per gairebé no existir l'arxiu de dues mil obres, perdudes, mutilades, destrossades per l'abandonament i la desídia dels hereus de tan important obra musical.

L'Orquestra de Cambra del Garraf, per miracle, subsisteix i gràcies a molts sacrificis encara de tant en tant podem escoltar bona música. Però l'Orquestra no és suficient per omplir tot un curs normal d'activitats musicals. Ens falta un ventall d'actuacions de música simfònica, coral, de cambra i solistes amb prestigi i qualitat, i oferir programacions àmplies i variades de tots els estils i èpoques de música culta per tal de tornar a engrescar el públic anant als concerts.

Cal afrontar la greu crisi que la música culta viu en la nostra ciutat. Cal buscar les causes d'aquesta crisi, el perquè del desinterès de la gent pels concerts. Jo crec que ens manca una autèntica entitat musical, responsable, entesa dels afers musicals, independent, amb entusiasme i il·lusió per organitzar una atractiva activitat musical. Jo crec que la música i molts altres aspectes de la cultura han de ser organitzats per gent preparada i entesa. No funciona mai bé en mans d'organismes institucionals. Les institucions sí que tenen el deure de subvencionar les activitats culturals que són patrimoni de tothom. Així funciona als països més desenvolupats d'aquesta Europa unida de què tant parlem. Valdria la pena provar-ho.

I jo em pregunto, ¿tan difícil seria engrescar la gent per anar als concerts, quan solament entre l'alumnat i professorat dels centres d'ensenyament musical vilanovins crec que deuen sumar unes 500 o 600 persones a les quals els deu agradar la música?